

Cultura informațională - necesitate stringentă în societatea contemporană

TATIANA ADRIANA OPRESCU
Biblioteca Universității din Pitești

Abstract

Information Literacy - A Stringent Requirement of the Contemporary Society

The term information literacy, sometimes referred to as information competency, is generally defined as the ability to access, evaluate, organize and use information from a variety of sources. Being information literate requires knowing how to clearly define a subject or area of investigation; select the appropriate terminology that expresses the concept or subject under investigation; formulate a search strategy that takes into consideration different sources of information and the variable ways that information is organized; analyze the data collected for value, relevancy, quality and suitability; and subsequently turn information into knowledge. This involves a deeper understanding of how and where to find information, the ability to judge whether that information is meaningful and, ultimately, how can that information be incorporated best to address the problem or issue at hand.

Keywords: *information literacy, information society, information culture, contemporary society, search strategy, library.*

Introducere

Cultura informațională este o noțiune nouă, recent apărută, cu multiple semnificații și diverse aplicații. Conceptul de „*cultură informațională*,” alcătuit din două componente indisolubile „*cultură*” și „*informație*,” preexistența căruia poate fi sesizată încă de la începuturile informației, se află în negurile celui viitor virtual, proiectat și preconizat secole la rând de literatura fantastică, dar și de realitatea în curs de dezvoltare.

În dezvoltarea Societății Informației și Cunoașterii, cultura informațională este un factor determinant. O societate bazată pe studiul

de-a lungul întregii vieți este de neconceput fără o cultură informațională durabilă.

Colocviul la nivel înalt, organizat de IFLA și UNESCO și desfășurat în noiembrie 2005 la Biblioteca Alexandria din Egipt, a lansat *Declarația de la Alexandria cu privire la cultura informațională și instruirea pe parcursul întregii vieți*.¹ În această declarație se menționează că, „la baza instruirii continue stă cultura informațională,” care îi ajută pe oameni să caute, să evalueze, să utilizeze și să creeze informația în direcția atingerii scopurilor personale, sociale, profesionale și educaționale. De asemenea, *Declarația de la Alexandria* îndeamnă instituțiile guvernamentale și organizațiile non-guvernamentale să promoveze politici și programe în domeniul culturii informaționale și instruirii pe parcursul întregii vieți.

Specialiștii în biblioteconomie și știința informării poartă discuții asupra definirii conceptului „cultura informațională.” Cea mai des utilizată este definiția dată de ALA (Asociația Bibliotecilor Americane) în 1989: „pentru a avea o cultură informațională, o persoană trebuie să conștientizeze necesitatea informației, să poată localiza, evalua și utiliza eficient informația.”²

Tehnologiile informației și de comunicații sunt factori esențiali în trecerea la societatea informațională. Termenul „societate informațională” descrie o economie și o bibliotecă în care accesul, achiziția, stocarea, prelucrarea, transmisia, răspândirea și utilizarea cunoștințelor și a informației joacă un rol decisiv.

Societatea informațională se caracterizează atât prin schimbări cardinale tehnice și tehnologice în infrastructura comunicațională, cât și prin creșterea bruscă a volumului informației produse și consumate. În ultimii ani, volumul informației, care există, circulă, se păstrează și se consumă în format electronic, devine tot mai mare. Pentru prima dată în istorie, informația și cunoștințele științifice devin nu doar mijloace de

¹*The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning*, Alexandria, 2005. <http://ifla.queenslibrary.org/III/wsis/BeaconInfSoc.html>

²American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: *Final Report*, Chicago, ALA, 1989. <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm>

modernizarea a societății contemporane, dar și un produs principal al activității economice.

Cultura informațională, un produs al societății informaționale, fiind considerată o cultură a informatizării, a deprinderii de operare cu noile tehnologii informaționale și de comunicare este cheia pentru educația permanentă și are o mare importanță strategică în curriculum-ul din învățământul superior, îmbunătățind mediul predării și învățării. S-a spus chiar că „este abilitatea de a supraviețui în secolul al XXI-lea.”³

Însușirea și stăpânirea metodelor și tehnicilor de informare și documentare, coroborate cu abilitățile specifice tehnologiilor și instrumentelor de lucru folosite, reprezintă cultura informațională - un nou domeniu de cercetare, în plină dezvoltare și considerat a fi un îndrumar indispensabil pentru o societate informațională.

Cultura informațională este „o piesă fundamentală în cadrul societății informaționale, deoarece se referă la capacitățile asociate cu funcționarea efektivă în această societate, ce are menirea de a ajuta oamenii să se integreze în noua societate informațională,”⁴ să-și schimbe modul de relaționare cu

informarea și documentarea, să cunoască noile reguli ale jocului mondial de comunicare (respectarea drepturilor, prezervarea valorilor fundamentale ale societății, integrarea culturală și lingvistică).

Logo-ul culturii informaționale

Obiectiv logo - facilitarea comunicării între specialiștii implicați în proiecte de formare a culturii informaționale, comunitățile lor și societatea în ansamblu.

Semnificație logo - logo-ul simbolizează, într-un mod simplu, abilitatea umană de a căuta și accesa informația, atât prin intermediul mijloacelor tradiționale, cât și prin utilizarea tehnologiilor moderne de informare și comunicare.

³ Octavia-Luciana Porumbeanu, *Utilizatorii în epoca contemporană*, în *Magazin bibliologic*, nr. 1, 2006, p. 42-57.

⁴ Jean Michel, *Formation documentaire et culture de l'information*. <http://michel.jean.free.fr/publi/JM320.html>

Elementele grafice din care este constituit logo-ul - cartea și cercul - sunt simboluri recunoscute în întreaga lume. Cartea simbolizează studiul, învățarea; cercul - ansamblul cunoștințelor și informațiilor, care devin tot mai accesibile grație tehnologiilor informaționale. Cartea deschisă, alături de cerc, este și o metaforă vizuală, reprezentând persoana care deține abilitățile de regăsire a informației și dorința de a împărtăși aceste abilități altor persoane.⁵

Definiții ale culturii informaționale

Cultura informațională (*information literacy* în engleză; *la culture de l'information* sau *maîtrise de l'information* în franceză) este un concept din ce în ce mai utilizat în ultimii ani. Multitudinea de definiții și de opinii relevă preocupări multiple de stabilire precisă a unui conținut și implicit nevoia de impunere în conștiința socială, dar mai ales în lumea universitară.

- „Abilitatea de a localiza, evalua și folosi informația pentru a deveni pentru toată viața, independent informațional.”⁶
- „Abilitatea de a identifica ce informație este necesară și abilitatea de a o localiza, evalua și utiliza în rezolvarea unor probleme și în construirea de mesaj.”⁷
- „Abilitatea de a găsi, evalua, utiliza și comunica informația în toate formele ei de manifestare.”⁸

⁵ Edgar Luy Pérez, autor logo (Cuba) <http://www.infolitglobal.info/logo/en/author>. Logo-ul poate fi accesat gratuit în diverse formate grafice (EPS, SVG, PDF, JPG) pe site-urile: <http://www.infolitglobal.info/logo>

⁶ Comision ou Colleges, Southern Association of Colleges and Schools (SACS): *Criteria for Accreditation*, 10th edition, Dec. 1996. <http://collaborations.denison.edu/ohio5/grant/about/definitions.html>

⁷ Ocotillo Information Literacy Group. Maricopa Community Colleges. *Report '94 Information Literacy*. <http://hakatai.mcli.dist.maricopa.edu/ocotillo/report94/rep7.html>

⁸ Information Competency in the California Community Colleges. The Academic Senate for California Community Colleges, Adopted Spring 1998 <http://openedpractices.org/files/Info%20Comp%20in%20CA%20CC.pdf>

- „Abilitatea de a recunoaște o nevoie informațională de a localiza, evalua, utiliza efectiv și de a comunica informația în variate forme.”⁹
- „Setul de abilități necesare unui individ pentru a recunoaște o nevoie informațională și pentru a putea localiza evalua și utiliza informația adecvată.”¹⁰
- „O nouă artă a libertății, cuprinzând deopotrivă utilizarea computerului și a accesului la informație ca pe o reflecție critică asupra genului informației însăși, a infrastructurii sale tehnice, precum și a impactului său asupra contextului social, cultural și filozofic.”¹¹
- „Un ansamblu de competențe care permit recunoașterea unei necesități informaționale, de identificare a informației adecvate, de găsim, evaluare și utilizare într-o situație dată, într-o perspectivă de rezolvare a unei probleme...”¹²
- „Un ansamblu de competențe intelectuale și instrumentale care permit, în scopul cogniției (cunoașterii), de a realiza un proces de colectare, evaluare și prelucrare, de producere și de comunicare a informației.”¹³
- „Cel mai eficient mijloc de a depăși barierele din calea accesului la informații, se impune, așadar, ca o necesitate stringentă.”¹⁴

⁹ State University of New York (SUNY) Council of Library Directors. *Information Literacy Initiative Committee, Final Report*, 30 Sept. 1997. <http://www.plattsburgh.edu/library/instruction/informationliteracydefinition.php>

¹⁰ *Information Literacy Competency Standard for Higher Education*. Association of College and Research Libraries(ACRL). 18 Jan. 2000 <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>

¹¹ Jeremy Shapiro, Shelley K. Hoghes, *Information Literacy as a Liberal Art*, în *Educom Review*, vol. 31, March-April 1996 <http://net.educause.edu/apps/er/review/reviewArticles/31231.html>

¹² *Le Grand dictionnaire terminologique* - Office quebecois de langue française http://www.granddictionnaire.com/btml/fra/r_motclef/index10241.asp

¹³ Claire Panijel-Bonvalot, *La formation documentaire des étudiants en France*, în *Bulletin des Bibliothèques de France*, nr. 6, 2005, p. 16-22, <http://bbf.enssib.fr>

Definițiile prezentate sunt o mică parte din cele propuse de cei implicați în domeniul culturii informaționale ca domeniu de cercetare. Toate au însă un conținut asemănător, au în vedere aceleași elemente: identificarea unei nevoi de informare, localizarea surselor de informare, evaluarea lor, folosirea efectivă a informației, comunicarea rezultatelor cercetării. Cultura informațională poate fi privită, din perspectiva acestor definiții și ca un demers de muncă intelectuală și de comunicare.

Sintetizând, putem afirma că *prin cultură informațională se înțelege un ansamblu de abilități ce permite identificarea unei nevoi informaționale, urmată de localizarea, evaluarea și utilizarea informației găsite într-un demers de rezolvare a unei probleme, de găsire a unui răspuns și comunicarea informației reținute și prelucrate.*

Cultura informațională presupune o cunoaștere a naturii informației, a modului în care este organizată, cum poate fi reperată printr-o varietate de surse de acces și de tehnici, cum poate fi adaptată și aplicată la diferite studii și probleme concrete. Acest ansamblu de cunoștințe reclamă un set de competențe adecvate ce permit unui individ să se integreze cu succes în societatea informațională.

Alfabetizarea informațională (Information Literacy) are ca obiectiv oferirea de mijloace în scopul dobândirii unei reale stăpâniri a informației, dincolo de accesul la tehnologie, după cum subliniază Paulette Bernhard: „o garanție a reușitei în societățile numite «ale informației» și «ale științei».”¹⁵

Necesitatea formării culturii informaționale este determinată de:

- diversificarea tehnologiilor informaționale;
- rapiditatea modificării instrumentelor de căutare;
- pluritatea modalităților de acces.

¹⁴ Michael Donald, *Too Much of a Good Thing? Dilemmas of an Information Society*, în *Ghostwriting and Other Essays*, Philadelphia, ISI Press, 1986, p. 23-29; Eugene Garfield, *When Information Overload Is Too Much of a Good Thing*, în *ibidem*, p. 21-23; *Bibliotecile publice și societatea informației*, București, ANBPR, 1998, p. 67.

¹⁵ Paulette Bernhard, *Apprendre a maitriser l'information: des habilités Indispensables dans une „société de savoir”* <http://www.acelf.ca/revue/XXVI-1/articles/09-bernhard.html>

Utilizatorii sunt obligați să facă față unei producții de informații în continuă creștere. Căutările pe Internet, filtrarea informației utile cer abilități specifice. *Cultura informațională și cultura tehnologică au devenit indispensabile.* Bibliotecile universitare joacă un rol de bază în formarea culturii informaționale a utilizatorilor săi. Ele trebuie să ajute utilizatorii la: cunoașterea ofertei bibliotecii universitare; cunoașterea instrumentelor de informare; formarea deprinderilor legate de accesul de informații.

Bibliotecile universitare de peste hotare sunt bine integrate în universități; ele dețin/elaborează programe variate de formare a studenților, cursuri de instruire etc.

Cetățenii instruiți din punctul de vedere al culturii informaționale sunt o condiție pentru crearea unei societăți informaționale de succes. La nivel național, performanța și competitivitatea vor putea fi obținute doar în urma elaborării unor politici coerente de încurajare a învățării permanente și a creării unor programe de cultură informațională care să aibă în vedere toți cetățenii.

Bibliotecile și serviciile informaționale trebuie să fie capabile să promoveze cultura informațională și să ofere susținere și instruire pentru o utilizare mai eficientă a resurselor informaționale, inclusiv a tehnologiilor de informare și comunicare. Pentru ca relația bibliotecar-utilizator să fie eficientă și biblioteca să fie recunoscută ca acea structură cu un important rol comunitar ce contribuie la ridicarea culturii informaționale a individului trebuie să acceptăm următoarele: *nu numai tehnologiile, informația și societatea în general sunt într-o continuă schimbare, ci și nevoile utilizatorilor, legate de educație și de autoformare sunt într-o continuă evoluție.*

În urma unei analize complexe a literaturii de specialitate, SCONUL (Standing Conference of National and University Libraries/Conferința Permanentă a Bibliotecilor Naționale și Universitare din Marea Britanie) a identificat și propus un set de 7 abilități principale de informare, necesare pentru formarea unor persoane competente în ceea ce privește cultura

informațională.¹⁶ Aceste abilități pornesc de la elemente de bază din domeniul biblioteconomiei și tehnologiei informației.

1. *Abilitatea de a recunoaște nevoia de informare.*
2. *Abilitatea de a distinge modalități în care „lipsa” de informare poate fi abordată:*
 - cunoașterea tipurilor corespunzătoare de resurse, atât tipărite, cât și nontipărite;
 - selecția resurselor celor mai adecvate;
 - abilitatea de a înțelege, aspect care afectează accesibilitatea surselor.
3. *Abilitatea de a construi strategii pentru a localiza informația:*
 - pentru a dezvolta o metodă sistematică adecvată nevoii;
 - pentru a înțelege principiile construirii și generării bazelor de date.
4. *Abilitatea de a localiza și accesa informația:*
 - pentru a dezvolta tehnici de căutare corespunzătoare;
 - pentru a utiliza tehnologiile informației și comunicării, inclusiv rețele universitare internaționale;
 - pentru a utiliza servicii de indexare și rezumare adecvate, indexuri și baze de date de citări;
 - pentru a utiliza metode de informare curentă.
5. *Abilitatea de a compara și evalua informația obținută din diferite surse:*
 - înțelegere a aspectelor ce țin de autoritate;
 - înțelegere a procesului de recenzare în editarea științifică;
 - extragere adecvată a informației care corespunde nevoii de informare.
6. *Abilitatea de a organiza, aplica și comunica informația altor persoane în modalități corespunzătoare situației:*
 - să se citeze referințele bibliografice în proiecte, teze etc.;
 - să se construiască un sistem bibliografic personal;
 - să se comunice efectiv utilizând mijlocul adecvat;
 - să se înțeleagă aspecte legate de copy-right și plagiat.
7. *Abilitatea de a sintetiza și construi pe baza informației existente, contribuind la crearea de cunoaștere nouă.*

¹⁶ *Information Skills in Higher Education: A SCONUL Position Paper*
<http://www.sconul.ac.uk/groups/informationliteracy/papers/Sevenpillars.html>

Educația pentru cultura informațională este o responsabilitate a tuturor bibliotecilor. Este necesară însă abordarea strategică a acesteia și, de asemenea, colaborarea între specialiștii din structurile infodocumentare și experții din zona învățământului, a tehnologiei și a altor discipline, pentru dezvoltarea unor programe care să favorizeze cultura informațională. Ea trebuie văzută ca un proces continuu care necesită interacțiunea tuturor părților implicate.

Conceptul de *cultură informațională* cuprinde în sine sau are o legătură strânsă cu alți termeni:¹⁷

- *Fluența informațională* - folosirea competențelor informaționale;
- *Formarea utilizatorilor, instruirea utilizatorilor* - abordarea globală a instruirii utilizatorilor în domeniul accesului la informație;
- *Instruirea bibliografică* - instruirea beneficiarilor în vederea căutării și acumulării informației;
- *Orientarea în bibliotecă* - formarea abilităților de utilizare a bibliotecii;
- *Dezvoltarea abilităților informaționale* - procesul de facilitare a abilităților informaționale;
- *Competențe informaționale* - cuprinde abilitățile ce dețin cultura informațională.

Deseori cultura informațională este confundată cu competențele de utilizare a tehnologiilor informaționale. Dar a poseda o anumită cultură informațională nu înseamnă doar să poți utiliza computerul, diverse soft-uri, baze de date, Internet-ul și alte tehnologii. Cultura informațională presupune în mare parte utilizarea eficientă a informației, înțelegerea aspectelor economice, legale și sociale legate de utilizarea și răspândirea informației.

Standardele culturii informaționale

Instituțiile și persoanele care au în responsabilitate formarea culturii informaționale trebuie să se orienteze spre anumite standarde în domeniu, acceptate la nivel internațional.

¹⁷ Jesús Lau, *International Guidelines on Information Literacy* <http://bivir.uacj.mx/DHI/DoctosNacioInter/Docs/Guidelines.pdf>

Primele standarde au fost elaborate în SUA. În 1998, Asociația Americană a Bibliotecarilor Școlari (AASL) și Asociația pentru Comunicații și Tehnologii Educaționale (AECT) au publicat *Standarde pentru cultura informațională la elevi*.¹⁸

În anul 2000 ACRL (Asociația Bibliotecilor de Colegiu și de Cercetare), care face parte din ALA, a adoptat și publicat *Standarde pentru competențe de cultura informațională în învățământul superior*. Acest document stabilește 5 standarde și 22 de indicatori de performanță pentru determinarea nivelului de cultură informațională la studenți. Conform acestor standarde, studentul cu un anumit nivel de cultură informațională poate: determina natura și cantitatea informației de care are nevoie; accesa informația dorită în mod efectiv și eficient; evalua informația și sursele de informare în mod critic, asimila informația selectată în sistemul său de cunoștințe și valori; utiliza informația pentru realizarea unei sarcini specifice individual sau în grup; înțelege multe din problemele economice, legale și sociale legate de utilizarea informației, folosește informația în limitele eticii și legalității.

Standardele elaborate de ACRL se regăsesc în Manifestul *Standarde pentru cultura informațională în învățământul superior*, adoptat la Întrunirea a III-a pentru determinarea competențelor informaționale, desfășurată în Mexic la 11 octombrie 2002. Manifestul conține 8 competențe în cultura informațională, care întrunesc 45 de abilități:

1. înțelegerea structurii cunoașterii și a informației;
2. determinarea profilului informației necesare;
3. construirea strategiei eficiente de căutare și găsim a informației;
4. obținerea informației;
5. analizarea și evaluarea informației;
6. integrarea, sintetizarea și utilizarea informației;
7. prezentarea informației cercetate;
8. respectarea drepturilor de autor.

¹⁸ American Association of School Librarian; Association of Educational Communications and Technology. *Information Literacy Standards for Student Learning*, Chicago, ALA, 1998.

IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci) se preocupă în mod deosebit de aspectele ce țin de cultura informațională din 1990, când s-a constituit un Grup de lucru pentru Formarea Utilizatorilor. În 1993, această structură s-a transformat în Masa Rotundă pentru Formarea Utilizatorilor, iar în 2002, în Secțiunea IFLA pentru Cultura Informațională. Această secțiune se preocupă de toate aspectele ce țin de cultura informațională: formarea utilizatorilor, stilurile de învățare, utilizarea computerului și a mijloacelor media în procesul de predare și învățare, resursele informaționale în rețea, parteneriatul cu personalul didactic în dezvoltarea programelor de instruire, învățământul la distanță, instruirea bibliotecarilor în predarea culturii informaționale. Misiunea Secțiunii este de a disemina informația despre programele de cultură informațională existente. În acest scop a fost creată, în colaborare cu UNESCO, o bază de date a publicațiilor, resurselor cu referire la cultura informațională.¹⁹

În iulie 2006 Secțiunea a publicat în varianta finală *Liniile directorii pentru cultura informațională și instruirea pe parcursul întregii vieți*.²⁰ Acest ghid are scopul de a crea un cadru unic pentru specialiștii preocupați de inițierea unui program de formare a culturii informaționale. Documentul este destinat, în primul rând, bibliotecilor din instituțiile de învățământ, dar poate fi aplicat cu succes și de bibliotecile publice. El poate fi adaptat și modificat de către bibliotecari în concordanță cu necesitățile și posibilitățile instituției în care activează. Principiile, procedurile, recomandările, conceptele incluse în aceste linii directorii, sunt o compilare din diferite documente internaționale cu privire la cultura informațională publicate anterior.

Standardele promovate de liniile directorii IFLA se structurează pe 3 componente, ce prevăd deținerea de către utilizator a anumitor cunoștințe și abilități:

- *Accesarea informației*, unde utilizatorul:

¹⁹ *International Information Literacy Resources Directory*, IFLA, UNESCO <http://www.uv.mx/usbi%5Fver/unesco/http://www.infolitglobal.info/>

²⁰ IFLA, *Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning*, <http://www.ifla.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf>

- recunoaște că are nevoie de informație;
- decide să caute informația;
- definește necesitatea de informație;
- inițiază procesul de căutare a informației;
- identifică și evaluează potențialele surse de informație;
- dezvoltă strategiile de căutare;
- accesează sursele informaționale selectate;
- selectează și adună informația găsită.
- *Evaluarea informației*, unde utilizatorul:
 - analizează și examinează informația găsită;
 - generalizează și interpretează informația;
 - selectează și sintetizează informația;
 - evaluează exactitatea și relevanța informației găsite;
 - aranjează și împarte informația pe categorii;
 - grupează și organizează informația;
 - determină care este cea mai bună și mai utilă informație.
- *Utilizarea informației*, unde utilizatorul:
 - găsește noi modalități de a comunica, prezenta și utiliza informația;
 - aplică informația găsită;
 - personalizează informația folosită;
 - prezintă un produs informațional nou;
 - înțelege aspectul etic în utilizarea informației;
 - respectă prevederile legale în utilizarea informației;
 - respectă proprietatea intelectuală;
 - folosește standardele relevante pentru referințe bibliografice.

Evoluția semantică a conceptului culturii informaționale

Cultura informațională nu este un concept nou după cum ar părea, ținând cont de importanța ce i se acordă și de multitudinea proiectelor de cercetare în acest domeniu. Cultura informațională prelungește și diversifică noțiunea anterioară de „*cercetare în bibliotecă*.” Ambele noțiuni au în vedere dezvoltarea de strategii cognitive și metacognitive în asimilarea de cunoștințe, achiziționarea de metode și tehnici de muncă intelectuală și se înscriu într-un domeniu educativ larg, având menirea de a

media accesul și transmiterea de cunoștințe. Glisarea de la domeniul cercetării în bibliotecă spre cultura informațională a început în anii '80, mai întâi ca un fenomen izolat, fără prea mare amploare, s-a impus ca domeniu de cercetare universitară în anii '90, iar astăzi asistăm la o împletire a metodelor de cercetare bazate pe noi tehnologii cu metodele bazate pe Noi Tehnologii ale Informării și Comunicării (NTIC) și la impunerea culturii informaționale ca noțiune distinctivă, cu un scop și un conținut bine precizat.

Analizând evoluția conceptului de cultură informațională, Shirley Behrens²¹ identifică trei perioade succesive fiecare având anumite elemente dominante:

- anii '70: se afirmă noțiunea de *societate informațională* și se vorbește din ce în ce mai mult de necesitatea identificării de abilități specifice pentru a controla informația;
- anii '80: se precizează conceptul de *cultură informațională* și se încearcă definirea unui conținut semantic pornind de la un set de abilități considerate ca indispensabile, coroborate cu dezvoltarea tehnologiilor;
- anii '90: afirmarea *culturii informaționale* ca domeniu de cercetare; accentuarea importanței noului domeniu sub aspect educativ, atât în sens restrâns (integrat într-un sistem educațional), cât și în sens larg (permițând oricărui individ să exploateze resursele informaționale și să se integreze în noua societate).

Apariția noțiunii de societate informațională ține de anii '90 ai secolului trecut. Sursele franceze și engleze leagă, la rândul lor, apariția fenomenului de începutul anilor '80, când noțiunea de cultură informațională a fost încetățenită în domeniul biblioteconomiei și al documentării.

Diversificarea crescândă a producției, inițiată de revoluția tehnologică, complică mult procesul de producție și relațiile sociale. Acest fenomen își găsește reflectarea în diferențierea membrilor societății. Se schimbă toate structurile și instituțiile societății, împingând oamenii

²¹ Shirley J. Behrens, *A conceptual analysis and historical overview of information Literacy*, în *College and research libraries*, vol. 55, nr. 4, 1994. Apud Paulette Bernhard, *op. cit.*

permanent la autoperfecționare. Acest „*efect al accelerării*,” care amplifică fluxul noilor situații și relații, trece prin conștiința oamenilor, o reorganizează și le schimbă comportamentul. Rolul strategic în societate revine treptat științei și elitei savanților. Cea mai importantă instituție devine nu corporația sau firmele, ci universitatea.

În aceste condiții se naște un nou obiect - informația, cunoștințele, a căror importanță a devenit atât de mare, încât societatea poate fi denumită *societate informațională*. Persoanele instruite, creative se evidențiază, urcând în vârful piramidei organizațiilor sau grupărilor profesionale, rezolvând probleme manageriale complexe, încercând penetrarea lor în politică.

Astfel, teoriile transformării societății dezvoltate explică trecerea ei în societate postindustrială, informațională, ale cărei caracteristici sunt:

- deplasarea accentelor de pe producerea bunurilor materiale pe cele intelectuale și informaționale;
- predominarea proprietății intelectuale;
- formarea unui nou tip al lucrătorului - instruit, erudit;
- consolidarea unui nou management - flexibil și uman.

Cultura informațională în societatea contemporană

Societatea contemporană poate fi numită informațională, deoarece informația este bogăția principală, iar activitatea de bază este orientată spre colectarea, prelucrarea, păstrarea, transformarea și utilizarea informației. Obiectivul esențial este intensificarea proceselor informaționale, deoarece crește viteza de transmitere a mesajelor, se mărește volumul informației transmise, se accelerează prelucrarea informațiilor, crește volumul informației noi etc. Acest proces poate avea un efect negativ asupra oamenilor, având drept consecință suprasolicitarea informațională, ceea ce reduce abilitatea de gândire. Cercetările contemporane arată că există limite la cantitatea informației care o poate primi, prelucra și memora omul.

Fluxul continuu al schimbărilor, noile valuri de informații duc la stimularea unui nivel mai înalt de soluționare, ceea ce provoacă stres la luarea deciziilor. Toate acestea nu pot să nu influențeze procesul de învățământ.

Astăzi e greu de apreciat importanța formării *culturii informaționale*, atât a profesorilor, cât și a elevilor. Schimbările majore în dezvoltarea socio-economică și tehnico-științifică a societății pun în fața fiecărui individ problema asimilării continue a noilor cunoștințe și priceperi, ce asigură realizarea optimă a activităților, orientate spre satisfacerea necesităților informaționale profesionale și neprofesionale. *Educarea culturii informaționale trebuie să aibă loc la toate etapele - și la etapa de elev și la etapa de organizator al procesului educațional.*

Educarea culturii informaționale la elevi/studenti este sarcina nu numai a profesorului de informatică, dar și a celorlalți profesori, așa cum *cultura informațională în prezent devine componentă a culturii generale a omului.* Unul din obiectivele principale ale profesorului este cointeresarea elevului/studentului în materie, stimularea activității de cunoaștere și de creație. La soluționarea acestui obiectiv contribuie însușirea tehnologiilor informaționale. Tehnologiile informaționale performante impun viitorului specialist să corespundă exigențelor societății, reclamă flexibilitate, creativitate, puterea de a gestiona eficient raportul dintre continuitate și schimbare. De exemplu, profesorii de fizică, biologie, geografie ar putea utiliza softuri educaționale cu elemente de joc, programe de modelare, de testare, demonstrative etc.

Modelarea fenomenelor naturale pe computer deschide perspective largi pentru perfecționarea metodologiei de predare a disciplinelor menționate. Reprezentarea grafică a rezultatelor, prin modelarea pe computer, permite acumularea unui volum mai mare de informație. În realizarea lucrărilor practice pot fi utilizate tabelele electronice cu ajutorul cărora pot fi modelate diferite procese, se pot construi grafice și diagrame. În aceste cazuri, computerul facilitează executarea operațiilor complicate și permite ca profesorul și elevii să acorde mai multă atenție analizei datelor cu care operează. Calitățile de bază ale calculului computerului sunt viteza, exactitatea și, de asemenea, introducerea și extragerea rapidă a datelor. Programele demonstrative pot fi utilizate la explicarea subiectului. Programele de training ajută elevii la însușirea unor cantități mai mari de termeni, formarea priceperilor de soluționare a diferitelor probleme. Efectul major al programelor de testare constă în fortificarea procesului de feedback. Utilizarea computerului la lecțiile de științe reale

permite efectuarea lecțiilor mai interesante și implicarea activă a elevilor în activitatea de cunoaștere.

Învățământul trebuie orientat spre viitor, însă viitorul cere de la om abilitatea de a lucra cu fluxuri enorme de informații. Respectiv, școala trebuie să dea elevului o gamă largă de selecție a informațiilor și mijloacelor de prelucrare a lor.

Unul din obiectivele procesului de învățământ ar trebui să fie educarea culturii informaționale, care include:

- stilul gândirii adecvat cerințelor societății informaționale contemporane, exprimat prin dibăcia de a utiliza abordarea informațională, analiza mediului informațional și elaborarea sistemelor informaționale efective;
- totalitatea priceperilor și abilităților de lucru cu sursele de informație;
- soluționarea independentă a oricăror probleme corelate cu căutarea, prelucrarea, păstrarea și transmiterea informației.

Criteriile culturii informaționale pot fi formulate reieșind din etapele de prelucrare a informației, priceperile indispensabile și cerințele înaintate la fiecare etapă. Căutarea și păstrarea informației în majoritatea cazurilor este realizată cu ajutorul mijloacelor electronice contemporane, de aceea priceperile legate de aceste activități au mai puțină importanță.

Omul poate fi însăși sursa de informație, când produce și transmite informația, însă trebuie să țină cont de cerințele pe care trebuie să le satisfacă informația: claritate, exactitate, continuitate și demonstrativitate. Pentru ca informația să fie clară și exactă trebuie impuse niște limite în utilizarea cuvintelor sau simbolurilor cu ajutorul cărora este exprimată. Continuitatea și valabilitatea este asigurată de raționamentul logic și structura argumentării. *Deci premiza culturii informaționale la această etapă o constituie cultura vorbirii, scrise și orale și de asemenea cultura logică.*

La mărirea volumului de informație și vitezei ei de prelucrare în societatea contemporană, deosebit de actuală devine iscusința de a percepe și prelucra informația. La perceperea și prelucrarea inițială a informației un rol important îl joacă scopul stabilit, înțelegerea este asigurată prin contextul stabilit, în care există informația și determinarea cuvintelor-cheie, ce transmit ideea principală. Aici se observă tendința către

minimizare, adică exprimarea informației, esența căreia constă în cunoașterea, înțelegerea și priceperea de a găsi cuvintele cheie și formularea cu ajutorul lor a mesajelor scurte (referate, adnotații, rezumate), ce fixează stările de bază ale unei sau altei probleme.

La etapa de prelucrare a informației are loc sistematizarea și clasificarea ei, aducerea la un format definit pentru reproducerea comodă și utilizarea ulterioară. Analiza proceselor ce au loc la fiecare etapă de lucru cu informația arată ce tipuri de activități trebuie să-i învățăm să asimileze elevii, studenții, ca în rezultat să se poată vorbi de o cultură informațională a lor.

Concluzii

Societatea informațională presupune utilizarea intensivă a informației în toate sferile activității și existenței umane, cu un impact economic și social semnificativ. Noile tehnologii informaționale sunt utilizate atât la nivel individual, cât și la cel organizațional. Prin urmare, crearea și dezvoltarea societății informaționale presupun, potrivit lui McConnell, unitatea a trei factori-cheie: *tehnologia informațională, tehnologia comunicațiilor și producția de multimedia*.

Pentru constituirea societății informaționale este importantă identificarea regulilor după care funcționează și a relațiilor sociale și economice. Schematic, revoluția industrială se constituie din energie și materii prime, iar cea post industrială - din convergența informației, prelucrarea ei și telecomunicații.

Trecerea la societatea informațională este promovată de dezvoltarea tehnologiilor digitale, care facilitează accesarea, procesarea, stocarea și transmiterea datelor. Volumul imens de informații disponibile creează oportunități de exploatare a lor prin crearea de noi produse și servicii.

Din păcate, crearea societății informaționale condiționează apariția anumitor probleme, legate în primul rând de adaptarea individului și a comunității în general la noile condiții de existență. Acest obstacol poate fi depășit prin sporirea încrederii individului în organizație și societate, odată cu posibilitatea accesării informațiilor și utilizarea eficientă a acestora.

Societatea informațională reprezintă o nouă etapă istorică a evoluției civilizației, în care întreaga activitate umană e legată de *crearea, prelucrarea și utilizarea* informației. Principala forță de producție sunt *mijloacele de asigurare informațională*: calculatoare, rețele de telecomunicație, biblioteci electronice, bănci de date, sisteme de intelect artificial etc. În societatea informațională funcționează *piața informației*, care îi oferă utilizatorului produse și servicii informaționale.

Cu toate acestea, conceptul de societate informațională nu este o proiecție megalomană a informaticienilor și nici un paradis comercial pentru fabricanții de calculatoare, ci o structură inerentă pentru modelul societății actuale, pusă în acord cu nevoia de comunicare a omului contemporan. Este unica modalitate de a aduce valorile umanității și cerințele ei globale la nivelul de cunoaștere de către fiecare grup social, fiecare individ. De asemenea, aceasta este calea reală către soluții raționale, eficiente, uneori neașteptate de rezolvare a unor probleme ce țin de resurse, de producție, de conștiința socială și de relația umană.

Din analiza evoluției noțiunii de *societate informațională* se poate observa că există o permanentă conexiune cu noțiunea de *cultură informațională*. Cultura informațională se definește în contextul societății informaționale, reprezintă modalitatea de *alfabetizare* a indivizilor și comunităților ce aparțin acestui nou tip de societate. Societatea informațională a solicitat apariția fenomenului de *cultură informațională*, pentru că, indubitabil, ea nu poate exista fără o cultură informațională, fără mecanisme informaționale. *Cultura informațională* este considerată un impact al dezvoltării tehnicii computerizate, ea fiind socotită o cultură a informatizării, a deprinderii de operare cu *Noile Tehnologii ale Informării și Comunicării*. Însă conceptul de *cultură informațională* este mult mai profund și amplu decât simpla acumulare de cunoștințe și utilizare a acestora.

Adevărata *cultură informațională* corespunde mai mult înțelegerii mediului, mijloacelor și practicilor. Ea trebuie să permită crearea unei reprezentări a disponibilității ofertei în ceea ce privește mijloacele de informare, dar și descoperirea și experimentarea utilizărilor posibile. Dezvoltarea acestei *culturi informaționale* constituie atât pentru prezent, cât și pentru viitor, un obiectiv important al societății. Sarcina actuală a

societății este găsierea echilibrului dintre interesele individuale și interesele societăților economice. Actuala cultură este una de imediată apropiere. Prin raportare la cultura clasică, *cultura informațională* este o achiziționare de cunoștințe în rapida, și uneori necontrolata, navigare prin sursele informaționale directe.

Universul informațional deschide noi perspective în materie de formare. Se creează oportunități majore de a învăța și de a obține cunoștințe de-a lungul întregii vieți. În același timp, este posibilă autoformarea, accesul la diferite resurse documentare și educative, pot fi modificate radical raporturile dintre individ și comunitate. Multiplicarea rapidă, explozivă a proceselor de formare prin noile tehnologii de informare și comunicare (învățământ la distanță, autoinstruire, universități virtuale, formări on-line) demonstrează că am intrat într-o nouă eră care vede în formare secretul dezvoltării societății contemporane. Dat fiind că bibliotecarii își asumă mai multe roluri - apărători ai libertății intelectuale, intermediari în căutarea informației - bibliotecile sunt considerate laboratoare de idei și cunoștințe, instituții contribuind la realizarea menirii societății informaționale, dezvoltarea culturii informaționale a fiecărui cetățean.

Această exigență a formării se impune bibliotecarilor și tuturilor celor care trebuie să asigure documentarea utilizatorilor. Originea etimologică a cuvântului documentare trimite la noțiunea de învățare, *docere* în latină însemnând textual *a preda*. În alți termeni, structurile documentare și, în special, bibliotecile au un rol mult mai activ decât odinioară în difuzarea cunoștințelor. Noi imperative de dezvoltare a cunoștințelor și competențelor par să fie indispensabile practicilor de solidaritate profesională. Astfel, centrele de documentare și bibliotecile ajung să fie centre de resurse educaționale sau pedagogice. Bibliotecile virtuale devin altceva decât simple baze de date, ele sunt adevărate instrumente de dezvoltare a cunoștințelor. Studentul ajunge a fi un fel de „navigador și consumator,” parcurgând neostenit fluxuri de informație și necesitând îndrumare și instruire continuă, *formare a unei culturi informaționale adecvate evoluției societății informaționale*.